

SKLONOST OVISNIČKOM PONAŠANJU I ŠKOLSKI PROBLEMI KOD ADOLESCENATA

Mladen Mavar

Psihijatrijska bolnica Ugljan
Otočkih dragovoljaca 42, 23 275 Ugljan
mladen.mavar@gmail.com

Dario Vučenović

Obiteljski centar Zadarske županije
Velebitska 6, 23 000 Zadar
info@ocz.hr

Sažetak

Procjena i utvrđivanje problema ovisnosti kod mladih važno je za razumijevanje faktora uključenih u sam problem, kao i za primjenu odgovarajućeg terapijskog tretmana. Za korisnike sredstava ovisnosti karakteristični su obrazovni problemi koji dolaze do izražaja u negativnim stavovima prema školi i nastavnicima, a posebice izbjegavanjem škole i školskih obveza, što se javlja kao posebno jasan indikator problema (Bezinović, 1999). Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlikuju li se adolescenti i adolescentice u učestalosti korištenja opojnih sredstava ovisnosti, sklonosti i uviđanju postojanja problema s alkoholom i drogama s obzirom na razred i školu koju pohađaju. U ispitivanju je sudjelovalo 1499 učenika različitih srednjih škola Zadarske županije (trogodišnje strukovne škole, četverogodišnje strukovne škole, gimnazije). U ispitivanju je primijenjen anonimni upitnik koji sadržava pitanja o spolu, dobi, školi i razredu koji učenik pohađa. Uz to su korištene i dodatne ljestvice: *Adolescentni školski problemi (A-sch)*, *Ljestvica sklonosti problemima s alkoholom i drogama (PRO)*, *Ljestvica uviđanja postojanja problema s alkoholom/drogom (ACK)* te *Anketa o uporabi sredstava ovisnosti*. Dobiveni rezultati pokazuju da adolescenti najčešće konzumiraju cigarete i alkohol, potom marihuanu, a najmanje ostale droge. Utvrđena je statistički značajna razlika između adolescenata i adolescentica u priznavanju prisutnosti školskih problema i priznavanju postojanja problema s alkoholom i drogama. Adolescenti češće navode postojanje školskih problema i problema s alkoholom i drogama. Također je dobivena statistički značajna razlika u priznavanju školskih problema, sklonosti i priznavanju postojanja problema s alkoholom i drogama s obzirom na razred i školu koju učenici pohađaju.

Ključne riječi: adolescenti, Adolescentni školski problemi (A-sch), Ljestvica sklonosti problemima s alkoholom i drogama (PRO), Ljestvica uviđanja postojanja problema s alkoholom/drogom (ACK), Anketa o uporabi sredstava ovisnosti.

UVOD

Analize brojnih istraživanja u svijetu pokazuju da su mladi pred izazovima vremena i da su brojne ovisnosti postale izazov suvremenih škola. Sklonost adolescenata uporabi sredstava ovisnosti kod znanstvenika potiče potrebu da se istraži otkud izvire interes mladih za psihoaktivne tvari. Problem ovisnosti mladih vrlo je aktualan jer su u njihovoj supkulturi pušenje, alkohol i droga postali sastavni dio društvenog funkcioniranja (Bognar, 2005). Adolescentima su cigarete, alkohol, seks i droga česti oblici zabave.

Stanić (2002) navodi da smetnje i poremećaji kod djece i mladeži koji dovode do delinkvencije obično počinju laganjem, nedisciplinom, verbalnom i fizičkom agresijom, a nastavljaju se krađom, skitnjom, izbjegavanjem polazjenja nastave i bježanjem iz škole. Često izostajanje s nastave u adolescenciji u pozitivnoj je korelaciji s kršenjem zakona, maloljetničkom delinkvencijom i problemima s mentalnim zdravljem (Fergusson, 1995). Istraživanje Bezinovića (1999) pokazuje postojanje visoke korelacije između pušenja duhana, pijenja alkohola, pušenja marihuane i konzumiranja težih droga. Navedeno istraživanje pokazalo je razlike u konzumiranju između djevojaka i mladića. Djevojke više puše cigarete i češće piju žestoka alkoholna pića, te uzimaju sredstva za smirenje, dok mladići češće piju pivo i vino i češće puše marihuanu. Kod komparabilnih skupina mladih u SAD mladići više puše i više piju žestoka alkoholna pića od djevojaka.

Istraživanja drugih autora (Lindsay i Rainey, 1997; Torabi, Bailey i Majd-Jabbari, 1993; Yamaguchi i Kandel, 1984) su, također, pokazala veći rizik za uporabu alkohola i psihoaktivnih droga kod osoba koje u adolescenciji puše. Isto tako zloraba alkohola u mladima često je povezana sa zlorabom drugih sredstava ovisnosti (Pandina i Johnson, 1990). Najveća je zastupljenost rizičnog uzimanja ostalih sredstava među redovitijim konzumentima marihuane. Znači da među redovitijim konzumentima marihuane gotovo i nema onih koji ne puše povremeno ili redovito, a i povećana je zastupljenost onih koji piju umjereno ili prekomjerno. Istraživanja (DuRant, Rickert, Ashworth, Newman i Slavens 1993; Martin, Arria, Mezzich i Bukstein, 1993; Earleywine i Newcomb, 1997; Collins, Ellickson i Bell, 1998) su pokazala da su mladi skloni istodobnoj uporabi više sredstava ovisnosti i da je učestalost uzimanja u pozitivnom međuodnosu. Istraživanjem na nacionalnom reprezentativnom uzorku u 20 američkih saveznih država učenika osmih i desetih razreda dobivena je značajna interakcija pijenja alkohola i rizičnih ponašanja mladih oba spola. U većini slučajeva eksperimentiranju s drogama prethodi pušenje duhana i pijenje alkoholnih pića u ranijoj adolescentskoj dobi. Dok je pušenje ipak vezano i uz društveni utjecaj, kao i prekomjerno pijenje alkohola, uporaba droga je povezana sa svim društvenim slojevima. Eksperimentiranje s drogama je povezano i s napuštanjem škole i lošijim školskim uspjehom, a ne sa samom vrstom škole (Kandel i Davies, 1996; Gfroerer, Greenblatt i Wright, 1997; Poulin i Elliot, 1997).

CILJ

Ispitati da li se adolescenti i adolescentice razlikuju u učestalosti korištenja opojnih sredstava ovisnosti, u priznavanju školskih problema te sklonosti i uviđanju postojanja problema s alkoholom i drogama s obzirom na razred i školu koju pohađaju.

METODE

Sudionici

U ispitivanju je sudjelovalo 1499 učenika različitih srednjih škola Zadarske županije. Zastupljene su bile trogodišnje strukovne škole (konobari, kuhari, automehaničari, vrtlari, cvjećari, frizeri,..), četverogodišnje strukovne škole (ekonomska, tehnička, medicinska, pomorska, rudarska,..) i gimnazije. U svakoj četverogodišnjoj školi su, metodom slučajnog odabira, izabrana četiri razreda, odnosno jedan prvi, drugi, treći i četvrti razred, odnosno tri razreda u svakoj trogodišnjoj školi, u kojima je provedeno ispitivanje.

Instrumenti

U ispitivanju je primijenjen anonimni upitnik koji sadržava pitanja o spolu, dobi, školi i razredu koji učenik pohađa. Uz to su korištene i dodatne ljestvice: *Adolescentni školski problemi (A-sch)*, *Ljestvica sklonosti problemima s alkoholom i drogama (PRO)*, *Ljestvica uviđanja postojanja problema s alkoholom/drogom (ACK)* te *Anketa o uporabi sredstava ovisnosti*.

Anonimni upitnik sadržava pitanja o spolu (1. muško; 2. žensko), dobi (izražena u godinama), školi koju pohađa (1. trogodišnja srednja škola; 2. četverogodišnja srednja škola, 3. gimnazija), razredu (1. prvi; 2. drugi; 3. treći; 4. četvrti).

Uz to su primijenjene i sljedeće ljestvice i upitnici:

Adolescentni školski problemi (A-sch)

Ljestvica Adolescentni školski problemi jedna je od ljestvica sadržaja iz MM-PI-A. Visoki A-sch rezultati pokazuju da adolescenti navode da imaju brojne školske probleme (ne vole ići u školu, imaju slabe ocjene, privremeno su bili udaljeni iz škole, skloni su skitnji i imaju negativne stavove prema učiteljima). U školi im se jedino svidaju prijatelji. Izbjegavaju sve školske aktivnosti ili sportove. Školu doživljavaju kao gubitak vremena, okarakterizirani su kao lijeni, dosadno im je na nastavi i osjećaju se pospano, a neki se boje ići u školu. Tako visoki rezultati upućuju

na mogućnost školskog neuspjeha i bihevioralnih problema kao i opću neprilagodенost. Ljestvica je sastavljena od 20 tvrdnji.

Ljestvica sklonosti problemima s alkoholom i drogama (PRO)

PRO ljestvica je empirijski izrađena mjera za utvrđivanje vjerojatnosti postojanja problema s alkoholom ili drogama kod neke mlade osobe i jedna od dopunskih ljestvica iz MMPI-A. Ljestvica od 36 tvrdnji nastala je identifikacijom tvrdnji koje značajno razlikuju adolescentne dječake i djevojčice u ustanovama za liječenje ovisnosti od adolescenata bez takvih problema koji su bili u psihijatrijskom tretmanu. Sadržaj tvrdnji u PRO ljestvici u određenoj se mjeri razlikuje od sličnih ljestvica namijenjenih odraslima jer uključuje negativne utjecaje vršnjačkih skupina, traženje uzbuđenja, kršenje pravila, negativne stavove prema postignuću, trvenja s roditeljima i loše prosudbe. Adolescenti s povišenim PRO rezultatima imaju potencijal za razvoj problema s alkoholom ili drogama.

Ljestvica uviđanja postojanja problema s alkoholom/drogom (ACK)

Ova je ljestvica jedna od dopunskih ljestvica iz MMPI-A. Razvijena je s ciljem procjenjivanja spremnosti mlade osobe da prizna problematičnu uporabu alkohola i drugih droga, te simptome povezane s takvom uporabom. Ljestvica je izrađena kombinacijom racionalno-empirijskog postupka. U početku su odabrane tvrdnje čiji se sadržaj očito odnosio na probleme s alkoholom i drogama. Zatim su te provizorne tvrdnje korelirane s ostalim MMPI-A tvrdnjama s ciljem otkrivanja tvrdnji koje bi u kombinaciji s ovim provizornim tvrdnjama mogle pridonijeti boljem razlikovanju mladih osoba koje uviđaju da imaju problema s alkoholom ili drogama od onih koji nemaju takvih problema. Za ACK ljestvicu provedena je križna validacija na uzorcima normalnih adolescenata, adolescenata koji su zlorabili alkohol i droge i adolescenata koji su se liječili u nekoj psihijatrijskoj ustanovi. Povišenja na ACK ljestvici pokazuju opseg u kojem je adolescent priznao probleme s alkoholom i drogama.

Anketa o uporabi sredstava ovisnosti (Mesić, Petani-Panza, 2002)

Anketom koja se sastojala od 4 tvrdnji dobio se odgovor na pitanje koja je sve sredstva ovisnosti ispitanik konzumirao (cigarete, alkohol, lake i teške droge), te koliko često ispitanik konzumira određeno sredstvo ovisnosti (mogući odgovori: nikad, jednom, nekoliko puta godišnje, jednom ili više puta mjesečno, jednom ili više puta tjedno, dnevno). Anketa je već korištena na srednjoškolskoj populaciji u istraživanju provedenom u zadarskim srednjim školama prije deset godina.

Postupak

Ispitivanje je bilo anonimno i provelo se grupno, u vrijeme održavanja redovne nastave, tj. u trajanju jednog školskog sata. Prije primjene ljestvica i upitnika, is-

pitanicima je bila objašnjena svrha ispitivanja i dana verbalna uputa. Naglašena je anonimnost istraživanja i zamoljeni su da na pitanja odgovaraju što iskrenije.

REZULTATI

Daljnjom obradom rezultata izračunati su postotci prosječnih, povišenih ili visokih rezultata na Ljestvici sklonosti problemima s alkoholom/drogama (PRO), Ljestvici uviđanja problema s alkoholom/drogama (ACK) te Ljestvici adolescentnih školskih problema (SCH). Iz prikazanih rezultata (Tablica 1) vidljivo je da 13,34% ispitanika ima umjereno povišeni rezultat te da ih je 14,01% postiglo visoki rezultat na PRO ljestvici. Takvi su rezultati zabrinjavajući, budući da pokazuju da 27,35% učenika iz uzorka navodi odgovore koji upućuju na vjerojatnost razvijanja, odnosno postojanja problema s alkoholom ili drogama.

Nadalje je vidljivo da je na ACK ljestvici 10,54% ispitanika postiglo umjereno povišeni, dok je visoki rezultat postiglo njih 6,87%. Iz toga možemo zaključiti da je 17,41% učenika svjesno postojanja problema s alkoholom/drogama te taj problem i priznaju.

SCH ljestvicom dobiveni su najalarmantniji rezultati, koji pokazuju da je 11,81% učenika postiglo umjereno povišeni rezultat, dok ih je 17,61% postiglo visoki. To pokazuje da skoro 30% adolescenata navodi brojne školske probleme, uključujući slabe ocjene, privremenu udaljenost iz škole, sklonost skitnji, negativne stavove prema učenju i učiteljima i sl.

Dobiveni rezultati (Tablica 2) pokazuju da najveći broj adolescenata (N = 433, 27,95%) svakodnevno puši cigarete, dok njih 381 (24,6%) nikad ne puši. Samo jednom je duhanske proizvode, odnosno cigarete koristilo 309 ispitanika (19,95%), dok ih nekoliko puta godišnje puši 179 (11,56%). Podjednak broj učenika puši jednom ili više puta mjesečno (N = 102, 6,58%) odnosno jednom ili više puta tjedno (N = 95, 6,13%).

Tablica 1. Postotci prosječnih, povišenih i visokih svih rezultata na Ljestvici sklonosti problemima s alkoholom/drogama (PRO), Ljestvici uviđanja postojanja problema s alkoholom/drogama (ACK) te Ljestvici adolescentnih školskih problema (SCH)

Skale	Prosječni ili niski rezultati $T \leq 55$	Umjereno povišeni rezultati $55 \leq T \leq 64$	Visoki rezultati $T \geq 65$
Sklonost problemima s alkoholom/drogama (PRO)	72,65%	13,34%	14,01%
Postojanje problema s alkoholom/drogama (ACK)	82,59%	10,54%	6,87%
Školski problemi (SCH)	70,58%	11,81%	17,61%

Tablica 2. Učestalost korištenja različitih sredstava ovisnosti kod svih ispitanika

	Cigarete		Alkohol		Marihuana		Ostale droge	
	Broj ispitanika	%	Broj ispitanika	%	Broj ispitanika	%	Broj ispitanika	%
1- nikada	381	24,60	175	11,30	1188	76,69	1429	92,25
2- jednom	309	19,95	151	9,75	133	8,59	40	2,58
3- nekoliko puta godišnje	179	11,56	453	29,24	102	6,58	9	0,58
4- jednom ili više puta mjesečno	102	6,58	446	28,79	45	2,91	7	0,45
5- jednom ili više puta tjedno	95	6,13	229	14,78	12	0,77	4	0,26
6- dnevno	433	27,95	45	2,91	19	1,23	10	0,65
Nedostajući podaci	50	3,23	50	3,23	50	3,23	50	3,23

Što se tiče pijenja alkohola, najveći broj adolescenata pije nekoliko puta godišnje ($N = 453$, 29,24%), dok njih 45 (2,91%) pije svakodnevno. Jednom ili više puta mjesečno pije 446 učenika (28,79%), a jednom ili više puta tjedno 229 (14,78%). Nikada nije pilo 175 (11,30%) ispitanika, dok je jednom pilo njih 151 (9,75%).

Marihuanu najveći broj ispitanika ($N = 1188$, 76,69%) nikada nije probao, a svakodnevno ju konzumira njih 19 (1,23%). Jednom u životu konzumiralo ih je 133 (8,59%), a nekoliko puta godišnje uzima ih 102 (6,58%). Najmanji broj ispitanika ($N = 12$, 0,77%) koristi ju jednom ili više puta tjedno, dok ih 45 (2,91%) konzumira jednom ili više puta mjesečno.

Ostale droge najveći broj ispitanika nikad nije probao ($N = 1429$, 92,25%), dok je druge droge jednom probalo njih 40 (2,58%). Nekoliko puta godišnje, jednom ili više puta mjesečno te jednom ili više puta tjedno ostale droge konzumira manje od 1% adolescenata.

Uspoređujući korištenje opojnih sredstava međusobno, svakodnevno se najviše koriste cigarete, dok se jednom ili više puta tjedno najviše konzumira alkohol. Alkohol se u odnosu na pušenje cigareta ili marihuane te uzimanje ostalih droga također mnogo više upotrebljava jednom ili više puta mjesečno te nekoliko puta godišnje. Na postavljena pitanja o konzumaciji sredstava ovisnosti nije odgovorilo 50 ispitanika.

Pronađena je statistički značajna razlika između adolescenata i adolescentica u navođenju školskih problema (Tablica 3, $t = 4,28$, $p < 0,01$) te priznavanju problema s alkoholom i drogama (Tablica 3, $t = 8,81$, $p < 0,05$).

Adolescenti češće nego adolescentice navode školske probleme i priznaju više problema s alkoholom i drogama.

Tablica 3. Ispitivanje razlika između adolescenata i adolescentica u rezultatima postignutim na SCH, ACK i PRO ljestvicama

Varijabla	Adolescenti (m)		Adolescentice (ž)		t-test	p
	M	Sd	M	Sd		
Školski problemi (SCH)	7,58	3,65	6,80	3,41	4,28	0,00**
Postojanje problema s alkoholom/drogama (ACK)	3,77	2,73	2,65	2,19	8,81	0,00**
Sklonost problemima s alkoholom/drogama (PRO)	18,01	4,15	17,73	4,33	1,28	0,20

** $p < 0,01$

Na ljestvici PRO koja upućuje na mogućnost razvoja problema s alkoholom i/ili drogama nije nađena statistički značajna razlika između adolescenata i adolescentica.

Postoji statistički značajna razlika (Tablica 4, $t = -3,28$, $p < 0,01$) s obzirom na spol u učestalosti uporabe cigareta. Adolescentice statistički značajno češće konzumiraju cigarete nego adolescenti ($Mž = 3,50$, $Mm = 3,16$). Kod konzumiranja alkohola također je dobivena značajna razlika ($t = 6,56$, $p < 0,01$) te je utvrđeno da adolescenti češće piju alkohol nego adolescentice ($Mm = 3,60$, $Mž = 3,17$). Adolescenti također upotrebljavaju marihuanu češće nego adolescentice ($Mm = 1,52$, $Mž = 1,33$), ($t = 3,91$, $p < 0,01$). Kod korištenja ostalih droga jednako tako je utvrđena statistički značajna razlika ($t = 2,42$, $p < 0,05$), adolescenti češće uzimaju ostale droge nego adolescentice ($Mm = 1,13$, $Mž = 1,07$).

Postoji statistički značajna razlika u školskim problemima između učenika prvih i drugih razreda (Scheffé) ($p = 0,042$, $p < 0,05$). Učenici drugih razreda procjenjuju da imaju više školskih problema (visoki rezultati na ljestvici upućuju na školski neuspjeh, bihevioralne probleme u školi i opću neprilagođenost) u odnosu na učenike prvih razreda. Između ostalih razreda nisu nađene statistički značajne razlike.

Tablica 4. Ispitivanje razlika između adolescenata i adolescentica u učestalosti korištenja različitih sredstava ovisnosti

Varijabla	Adolescenti (m)		Adolescentice (ž)		t	p
	M	Sd	M	Sd		
Cigarete	3,16	1,99	3,50	2,01	-3,28	0,001**
Alkohol	3,60	1,33	3,17	1,20	6,56	0,000**
Marihuana	1,52	1,08	1,33	0,83	3,91	0,000**
Ostale droge	1,13	0,69	1,07	0,39	2,42	0,016*

** $p < 0,01$

* $p < 0,05$

Tablica 5. Ispitivanje razlika među učenicima u rezultatima postignutima na SCH, ACK i PRO ljestvicama s obzirom na razred koji pohađaju

Varijabla	M (1. razred)	M (2. razred)	M (3. razred)	M (4. razred)	F	p
Školski problemi (SCH)	6,84	7,55	7,30	6,80	3,98	0,008**
Postojanje probleme s alkoholom/drogama (ACK)	2,78	3,29	3,42	3,08	5,04	0,002**
Skлонost problemima s alkoholom/drogama (PRO)	17,96	18,37	17,87	16,97	6,41	0,000**

** p < 0,01

* p < 0,05

Kod ispitivanja spremnosti mlade osobe da prizna problematičnu uporabu alkohola i drugih droga te simptome povezane s takvom uporabom (ACK) utvrđena je statistički značajna razlika između prvih i drugih (p = 0,039, p < 0,05) te prvih i trećih razreda (p = 0,04, p < 0,05). Učenici trećih razreda priznaju najviše problema s alkoholom i drogama, a učenici prvog razreda najmanje.

Utvrđena je značajna razlika između prvih i četvrtih (p = 0,025, p < 0,05) te drugih i četvrtih razreda (p = 0,00, p < 0,01) u rezultatima na ljestvici koja upućuje na mogućnost razvoja problema s alkoholom i drogama. Veća sklonost za razvoj problema s alkoholom ili drogama utvrđena je kod učenika prvih i drugih u odnosu na učenike četvrtih razreda.

Analizom varijance utvrđena je statistički značajna razlika u učestalosti korištenja cigareta između učenika prvih i drugih (p = 0,003, p < 0,01), prvih i trećih (p = 0,000, p < 0,01) te prvih i četvrtih razreda (p = 0,000, p < 0,01). Učenici prvih razreda rjeđe puše cigarete u odnosu na učenike ostalih razreda. Kod učestalosti konzumiranja alkohola utvrđena je statistički značajna razlika između učenika prvih i drugih (p = 0,00, p < 0,01) prvih i trećih (p = 0,00, p < 0,01) te prvih i četvrtih razreda (p = 0,00, p < 0,01). Učenici drugih, trećih i četvrtih razreda piju značajno češće alkohol nego učenici prvih razreda. Kod ispitivanja učestalosti konzumacije

Tablica 6. Ispitivanje razlika među učenicima u učestalosti konzumiranja sredstava ovisnosti s obzirom na razred koji pohađaju

Varijabla	M (1. razred)	M (2. razred)	M (3. razred)	M (4. razred)	F	p
Cigarete	2,90	3,42	3,50	3,67	10,43	0,000**
Alkohol	2,96	3,36	3,60	3,61	23,13	0,000**
Marihuana	1,33	1,38	1,45	1,51	2,45	0,062
Ostale droge	0,53	0,49	0,57	0,59	0,20	0,899

**p < 0,01

Tablica 7. Ispitivanje razlika u rezultatima postignutima na SCH, ACK i PRO ljestvicama kod učenika iz različitih srednjih škola

Varijable	M (3 god.)	M (4 god.)	M (gimn.)	F	p
Školski problemi (SCH)	8,08	7,00	6,59	18,76	0,000**
Postojanje problema s alkoholom/ drogama (ACK)	3,88	2,97	2,81	21,56	0,000**
Sklonost problemima s alkoholom/ drogama (PRO)	18,63	17,79	17,29	9,82	0,000**

**p < 0,01

marihuane i ostalih droga nije utvrđena statistički značajna razlika između učenika iz različitih razreda.

Analizom varijance utvrđena je statistički značajna razlika u izraženosti školskih problema učenika različitih škola ($F = 18,76$, $p < 0,01$). Pritom treba napomenuti da se učenici iz različitih škola nisu značajno razlikovali s obzirom na spol ($\chi^2 = 0,091$, $df = 2$, $p > 0,05$).

Post-hoc analizom (Scheffe) utvrđeni su brojniji školski problemi kod učenika iz trogodišnjih srednjih strukovnih škola, nego kod učenika gimnazija ($p = 0,00$, $p < 0,01$) te kod učenika trogodišnjih strukovnih škola, nego kod učenika koji pohađaju četverogodišnje srednje strukovne škole ($p = 0,00$, $p < 0,01$).

Što se tiče priznavanja problema s alkoholom/drogama pokazalo se da postoji statistički značajna razlika između ispitanika iz različitih srednjih škola ($F = 21,56$, $p < 0,01$).

Post-hoc analize pokazale su da je značajna razlika između učenika trogodišnjih strukovnih škola i gimnazija ($p = 0,00$, $p < 0,01$), a značajna je i razlika između učenika iz trogodišnje srednje strukovne škole i četverogodišnje srednje strukovne škole ($p = 0,00$, $p < 0,01$).

Kod ispitivanja razlika u potencijalu za razvoj problema s alkoholom i drogama, odnosno vjerojatnosti postojanja problema s alkoholom i drogama utvrđene su statistički značajne razlike između učenika strukovnih škola i četverogodišnjih škola ($p = 0,01$, $p < 0,05$) te učenika strukovnih škola i gimnazija ($p = 0,00$, $p < 0,01$). Rezultati upućuju na veću mogućnost razvoja problema s alkoholom/drogama kod adolescenata trogodišnjih srednjih strukovnih škola.

Pronađena je značajna razlika u učestalosti konzumacije cigareta među učenicima iz različitih škola ($F = 19,06$, $p < 0,01$).

Sheffeovim post-hoc testom utvrđeno je značajno učestalije konzumiranje cigareta kod učenika iz trogodišnjih srednjih strukovnih škola nego kod učenika koji pohađaju gimnazije ($p = 0,00$, $p < 0,01$), te kod učenika iz strukovnih škola i učenika četverogodišnjih srednjih strukovnih škola ($p = 0,01$, $p < 0,05$). Razlike su također nađene i kod učenika koji pohađaju četverogodišnje škole ($p = 0,00$, $p < 0,01$).

Tablica 8. Ispitivanje razlika u učestalosti konzumacije različitih sredstava ovisnosti kod učenika iz različitih srednjih škola

Varijabla	M (3 god.)	M (4 god.)	M (gimn.)	F	p
Cigarete	3,77	3,40	2,90	19,06	0,000**
Alkohol	3,36	3,34	3,39	0,15	0,859
Marihuana	1,47	1,39	1,39	1,08	0,340
Ostale droge	1,11	1,10	1,08	0,32	0,727

**p < 0,01

Dakle, učenici gimnazija konzumiraju cigarete znatno rjeđe nego što to čine učenici iz srednjih strukovnih škola, dok učenici koji pohađaju trogodišnje strukovne škole to čine češće nego adolescenti ostalih srednjih škola.

Statističkom analizom podatka o učestalosti konzumacije alkohola, marihuane i ostalih droga nije pronađena značajna razlika među učenicima iz različitih škola.

RASPRAVA

Adolescencija je razdoblje u kojem se mnoge promjene u životu mladih odvijaju izuzetno dinamično i intenzivno. To je također razdoblje u kojem su mnogi mladi izloženi brojnim rizičnim čimbenicima i u kojem mnogi problemi dosežu svoj vrhunac. Problem ovisnosti mladih vrlo je aktualan jer su u njihovoj supkulturi pušenje, alkohol i droga postali sastavni dio društvenog funkcioniranja (Bognar, 2005). Procjena i utvrđivanje problema ovisnosti kod mladih važni su za razumijevanje faktora uključenih u sam problem, kao i za primjenu odgovarajućeg terapijskog tretmana. Za korisnike sredstava ovisnosti karakteristični su obrazovni problemi koji dolaze do izražaja u negativnim stavovima prema školi i nastavnicima, a posebice u izbjegavanju škole i školskih obveza, što se javlja kao posebno jasan indikator problema (Bezinović, 1999). Statistički podaci u SAD-u 1996. godine (prema Lacković-Grigin, 2006) pokazali su da američki adolescenti u dobi od 12 do 17 godina najčešće konzumiraju alkohol, cigarete i marihuanu te da krajem opažanog razdoblja (1974-94) raste uporaba svih droga, osim sedativa.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati da li se adolescenti i adolescentice razlikuju u učestalosti korištenja opojnih sredstava ovisnosti, sklonosti i uviđanju postojanja problema s alkoholom i drogama s obzirom na razred i školu koju pohađaju.

Na ljestvici PRO umjereno povišene i visoke rezultate postiglo je 27,35% adolescenata za koje bi se moglo reći da imaju potencijal za razvoj problema s alkoholom ili drogama. S ciljem procjenjivanja spremnosti mlade osobe da prizna problematičnu uporabu alkohola i drugih droga, te simptome povezane s takvom uporabom

primijenjena je ljestvica ACK. Umjereno povišene i visoke rezultate postiže 17,38% adolescenata, a 82,59% prosječne i niske rezultate. Od ispitivanog uzorka 27,95% adolescenata svakodnevno puši cigarete, 14,78% pije alkohol jednom ili više puta tjedno, a marihuanu koristi 2,91% adolescenata jednom ili više puta godišnje. Od ispitivanog uzorka 29,42% adolescenata postiže umjereno povišen i visok rezultat na ljestvici Adolescentni školski problemi, što upućuje na školski neuspjeh i bihevioralne probleme u školi, kao i opću neprilagođenost kod tih adolescenata.

Marihuanu je u posljednjih mjesec dana uzelo 9% dječaka i 7% djevojčica (ukupno 8%), odnosno dva puta više dječaka i 7 puta više djevojčica no prije 8 godina. Hrvatska je među 7 zemalja u kojima je najveća učestalost uzimanja ecstasija, 5% dječaka i 4% djevojčice (ukupno 4%), a 2003. godine je po uzimanju marihuane bila 1% iznad prosjeka svih zemalja te iznad prosjeka i po uzimanju alkohola s tabletama (Nacrt nacionalne strategije suzbijanja zloporabe opojnih droga u Hrvatskoj, 2005). Prema istraživanju Kuzmana, Pejnović Franelić i Pavić Pimetin (2004), među ispitanicima je 85,6% djece barem jednom u životu probalo alkoholno piće, ali je 14,8% dječaka i 5,8% djevojčica odgovorilo da su posljednjih mjesec dana pili više od 6 puta. Marihuanu je u životu barem jednom probalo 17,5% dječaka i 12% djevojčica.

Nadalje, rezultati su pokazali da adolescentice statistički značajno češće konzumiraju cigarete nego adolescenti, dok adolescenti češće piju alkohol i češće upotrebljavaju marihuanu i kao i ostale droge u odnosu na adolescentice. Istraživanje Bezinovića i sur. (2001) je pokazalo donekle slične rezultate, tj. djevojke više puše cigarete i češće piju žestoka alkoholna pića te uzimaju sredstva za smirenje, dok mladići češće piju pivo i vino i češće puše marihuanu. Kod ispitivane skupine mladih u SAD-u dobiveno je da mladići više puše i više piju žestoka alkoholna pića od djevojaka. Ostala istraživanja pokazala su drukčije rezultate te je pušenje češće kod muških adolescenata i djelomično je povezano s većim samopoštovanjem muškaraca (Crump, Lillie-Blanton i Anthony, 1997; Kearney-Cooke 1999). Prema istraživanju Kuzmana i suradnika (2004) provedenom na srednjoškolcima najveći dio učenika oba spola je u kategoriji povremenih pušača (oko 40%), dok je 27,2% učenika i 22,3% učenica u posljednjih mjesec dana (kad je istraživanje provedeno) redovito pušilo barem jednu cigaretu dnevno. Istraživanjem Mesića (2003) je utvrđeno da učenice manje piju od učenika, dok u pušenju cigareta nije bilo razlike.

U skladu s ranijim rezultatima dobiveno je i da adolescenti imaju brojnije školske probleme te su utvrđeni značajno češći obrasci ponašanja rizični za pojavljivanje problema s alkoholom i drogama u odnosu na adolescentice.

Kod ispitivanja razlika s obzirom na razred koji učenici pohađaju pokazalo se da učenici prvih razreda statistički značajno rjeđe puše i piju alkohol od učenika drugih, trećih i četvrtih razreda. Najviše školskih problema nađeno je kod učenika drugih i trećih razreda, zatim kod prvih te najmanje kod učenika četvrtih razreda. Najveća sklonost za razvoj problema s alkoholom ili drogama utvrđena je kod učenika prvih i drugih razreda, dok je postojanje problema s alkoholom i drogama najizraženije kod učenika drugih i trećih razreda.

Broj negativnih životnih događaja raste u funkciji dobi, ali se razlikuje i s obzirom na spol (Larson i Ham, 1993). Dakle, kako adolescenti postaju stariji, više izlaze i na taj način se izlažu različitim situacijama te ne začuđuje činjenica da se i broj negativnih događaja povećava. Što je veći broj tih stresnih životnih događaja, povećava se stanje napetosti i neugode koje mlada osoba često pokušava umanjiti konzumacijom cigareta i alkohola. Životni stres je čimbenik rizika za adolescentno konzumiranje psihoaktivnih tvari i promovira konzumiranje kroz povećavanje emocionalne nelagode ili smanjenu percepciju kontrole (Wills, 1986, 1990). Jednako tako, povećana konzumacija sredstava ovisnosti pridonosi i većem broju stresnih životnih događaja, jer osoba može doći u konflikte s roditeljima, nastavnicima i vršnjacima zbog toga što pretjerano puši ili pije. Da adolescenti posežu za porocima koji su im dostupni, potvrđuje i istraživanje Mesića (2003) na uzorku zadarskih srednjoškolaca u kojem 30% srednjoškolaca svakodnevno puši cigarete, 14% ih redovito u tjednu konzumira alkohol. Prema statističkim podacima iz SAD-a 20% adolescenata svakodnevno puši cigarete (Kolbe, Kann i Collins, 1993), dok prema studiji o pušačkim navikama srednjoškolaca u Hrvatskoj (Sakoman, Kuzman i Šakić, 1997) 24,5% ispitanika svaki dan puši. Rezultati drugih studija (Sakoman, Kuzman i Raboteg-Šarić, 1999) također su pokazale da je 62,2% srednjoškolaca konzumiralo alkoholna pića (tijekom mjeseca u kojem je provedeno istraživanje), a 47,1% učenika popilo je pet ili više pića za redom u jednom danu, dok ih je trećina svakodnevno pušila. U adolescenciji socijalizacijom se povećava konzumiranje alkohola, rastu pozitivna očekivanja od uporabe alkohola te dolazi do preokreta u stavovima. Za većinu djece razvojni put može proći bez osobitih problema, no kod nekih može doći do problematične zloporabe alkohola.

Učenici koji pohađaju trogodišnje srednje strukovne škole imaju više školskih problema, svjesniji su problematičnih aspekata svojeg ponašanja te pokazuju veću sklonost prema razvoju problema ovisnosti o alkoholu/drogama. Također su skloniji češćoj konzumaciji cigareta u odnosu na učenike ostalih srednjih škola. I neka druga istraživanja (Zrilić, 2006) su pokazala da ako se uzme u obzir vrsta škole koju učenici pohađaju, najviše pušača ima među učenicima trogodišnjih srednjih škola. Jednako tako je Kuzman i sur. (2004) pokazao da je redovitih pušača najmanje u gimnazijama (12,15%), a najviše u trogodišnjim stručnim školama (31,6%).

Razmatrane srednje škole razlikuju se prema svom nastavnom planu i programu, gdje su oni u trogodišnjim školama kudikamo jednostavniji i manje zahtjevniji nego što su to u četverogodišnjim srednjim školama, a najsloženiji su gimnazijski nastavni sadržaji. Loše strukturirano slobodno vrijeme koje rezultira dosadom može biti izvor stresa. Istraživanje provedeno na reprezentativnom uzorku zadarskih srednjoškolaca (Takšić, 1998) pokazalo je da je dokoličarski način provođenja slobodnoga vremena u kafićima najbolji prediktor konzumiranja raznih vrsta opijata. Sudjelovanje u organiziranim slobodnim aktivnostima i bavljenje sportom (posebno kod mlađih) značajni su prediktori nekonzumiranja opijata. Ove je rezultate potvrdilo istraživanje Raboteg-Šarić, Sakoman i Brajša-Žganec (2002) na reprezen-

tativnom uzorku hrvatskih srednjoškolaca. Veća uključenost ispitanika u aktivnosti poput odlazaka u disko, na zabave i sjedenje u kafićima dosljedno je povezana s češćom uporabom opojnih sredstava i nižim školskim uspjehom. Kod adolescenata, koji više slobodnoga vremena provode na raznim zabavama, povećan je rizik za konzumiranje alkohola i droga ako su podložni utjecaju vršnjaka (Caldwell i Darling, 1999; Vicary, Smith, Caldwell i Swisher, 1998). Nadalje, djeca u sve mlađoj dobi počinju konzumirati različita sredstva ovisnosti i sve je više mladih koji svoje probleme pokušavaju rješavati na taj način. Kao najčešći osobni čimbenici rizika za probleme ovisnosti navode se nisko samopoštovanje, depresivnost i beznade te neučinkoviti načini suočavanja sa stresom (Vulić-Prtorić i Macuka, 2004).

Nadalje, načini na koji se odvija razvoj adolescenata – kognitivni, tjelesni, socijalni, emocionalni – priprema ih za eksperimentiranje s novim ponašanjima prilikom tranzicija koje se odvijaju iz djetinjstva u odraslu dob. To eksperimentiranje pomaže im da uspješnije prilagode svoj osobni razvoj u tim područjima. Hamburg (1997) navodi da je istraživanje prirodno u adolescenciji, a da je adolescentima potreban prostor za djelovanje i isprobavanje u različitim situacijama (Dryfoos, 1998). Nekoliko teorija pokušalo je objasniti zašto se adolescenti uključuju u rizična ponašanja (npr. Arnett i Balle-Jensen, 1993; Gibbons i Gerrard, 1995; Jessor, 1991). Prva od teorija naglašava potrebu za uzbuđenjem, zabavom, i novostima, intenzivne osjete koji nadjačavaju potencijalne opasnosti u određenim aktivnostima (Arnett i Balle-Jensen, 1993). Druga naglašava da se brojna od tih rizičnih ponašanja pojavljuju u okviru grupa i da uključuju prihvaćanje od strane vršnjaka i dobivanje odgovarajućeg statusa u grupi vršnjaka (Jessor, 1991). Treća teorija naglašava da su rizična ponašanja adolescenata rezultat učenja po modelu i idealiziranja ponašanja odraslih (Gibbons i Gerrard, 1995). Drugim riječima, da bi se identificirali sa svojim roditeljima i drugim odraslima adolescenti poduzimaju određena rizična ponašanja kao što je npr. pušenje cigareta. Činjenica jest da se naši dobiveni rezultati uklapaju u navedena teorijska tumačenja i da to može predstavljati razlog za zabrinutost (npr. tendencija češće konzumacije cigareta, navođenje više problema s alkoholom/drogama te veća sklonost prema razvoju problema ovisnosti o alkoholu/drogama), ali isto tako treba voditi računa i o tome da brojni autori naglašavaju da su rizična ponašanja u adolescenciji sasvim normalna (Dryfoos, 1998; Hamburg, 1997; Roth i Brooks-Gunn, 2000). Ono što je ključno jest usmjeriti adolescente prema kanaliziranju pozitivnih razvojnih aspekata te energije u manje opasna i konstruktivna rizična ponašanja, a što bi trebalo voditi i razvoju preventivnih programa u ovom području.

Neuspjeh u školi je specifičan izvor stresa školske djece i adolescenata, karakteriziran slabijim školskim uspjehom i osjećajem nezadovoljstva postignutim uspjehom, a stres doživljen u školskoj okolini može pridonijeti devijantnom ponašanju, poput konzumacije različitih sredstava ovisnosti. Stoga bi u nekim budućim istraživanjima bilo od važnosti uzeti u obzir školski uspjeh, načine suočavanja sa stresom kao i načine provođenja slobodnog vremena i interakcije s vršnjacima.

Poznavanje uzroka ili barem čimbenika koji su povezani s rizičnim zdravstvenim ponašanjem mladih bitno je radi uspješne prevencije i zaštite mladih od štetnih posljedica konzumiranja sredstava ovisnosti. U literaturi se navode različiti zaštitni i rizični čimbenici. Tako prema Lacković-Grgin (2006) u zaštitne čimbenike spadaju: privrženost roditeljima, predanost školi, prosocijalne aktivnosti i religioznost, a u rizične: nedostatak bliskosti s roditeljima, autoritarni roditeljski stil, roditelji ovisnici, i nedostatak intimnosti u prijateljskim vezama. Iz navedenog proizlazi potreba za sveobuhvatnim i longitudinalnim istraživanjem koje bi uključivalo sve ranije navedene varijable, a kojim bi bilo moguće odgovoriti koji od faktora rizika rezultiraju prolongiranjem zdravstveno rizičnog ponašanja mladih, odnosno konzumiranjem sredstava ovisnosti i u odrasloj dobi.

Rezultati ovog istraživanja mogu djelomično biti iskorišteni u svrhu organiziranja odgovarajućih interventnih programa koji bi educirali učenike i studente kako se na prikladan način nositi sa stresom, odnosno kako izbjegavati korištenje sredstava ovisnosti. S obzirom na rezultate istraživanja svakako su skupine s većim rizikom adolescenti i učenici strukovnih škola pa bi o tome trebalo voditi računa u planiranju programa prevencije. Stoga, čini nam se potrebnim te programe organizirati na različitim razinama školovanja (od osnovne škole pa do višeg obrazovanja).

ZAKLJUČAK

Adolescenti navode statistički značajno višu razinu školskih problema i priznaju više problema s alkoholom/drogama nego adolescentice. Nema značajnih razlika između adolescenata i adolescentica na ljestvici kojom se utvrđuje sklonost razvoju problema s alkoholom/drogama.

Adolescenti češće konzumiraju alkohol, marihuanu i ostale droge, dok su adolescentice sklonije konzumaciji cigareta.

Najviše školskih problema nađeno je kod učenika drugih i trećih razreda, zatim kod prvih te najmanje kod učenika četvrtih razreda. Najveća sklonost za razvoj problema s alkoholom ili drogama utvrđena je kod učenika prvih i drugih razreda, dok je priznavanje problema s alkoholom i drogama najizraženije kod učenika drugih i trećih razreda.

Učenici koji pohađaju trogodišnje srednje strukovne škole navode više školskih problema, navode više problema s alkoholom/drogama te pokazuju veću sklonost razvoju problema ovisnosti o alkoholu/drogama. Također su skloniji češćoj konzumaciji cigareta u odnosu na učenike ostalih srednjih škola.

LITERATURA

Arnett, J., Balle-Jensen, L. (1993). Cultural bases of risk behavior. *Child Development*, 64, 1842-1855.

- Bezinović, P. (1999). *Analiza korištenja sredstava ovisnosti među učenicima srednjih škola u Primorsko-goranskoj županiji*. Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga Primorsko-goranske županije.
- Bognar, L. (2005). Pedagoški aspekt problema ovisnosti kod mladih. *Pedagoška istraživanja*, 1, 113-124.
- Caldwell, L.L., Darling, N. (1999). Leisure context, parental control, and resistance to peer pressure as predictors of adolescent partying and substance use: An ecological perspective. *Journal of Leisure Research*, 31, 57-77.
- Collins, R.L., Ellickson, P.L., Bell, R.M. (1998). Simultaneous polydrug use among teens: prevalence and predictors. *Journal of Substance Abuse*, 10, 233-253.
- Crump, R.L., Lillie-Blanton, M., Anthony, J.C. (1997). The influence of self-esteem on smoking among African-American school children. *Journal of Drug Education*, 27, 277-291.
- Dryfoos, J.G. (1998). *Safe passage: Making it through adolescence in a risky society*. New York, NY: Oxford University Press.
- DuRant, R.H., Rickert, V.I., Ashworth, C.S., Newman, C., Slavens, G. (1993). Use of multiple drugs among adolescents who use anabolic steroids. *New England Journal of Medicine*, 328, 922-926.
- Earleywine, M., Newcomb, M.D. (1997). Concurrent versus simultaneous polydrug use: prevalence, correlates, discriminant validity, and prospective effects on health outcomes. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 5, 353-364.
- Fergusson, D. (1995). Truancy in adolescence. *New Zealand Journal of Educational Studies*, 30, 25-37.
- Gfroerer, J.C., Greenblatt, J.C., Wright, D.A. (1997). Substance use in the US college-age population: differences according to educational status and living arrangement. *American Journal of Public Health*, 87, 62-65.
- Gibbons, F.X., Gerrard, M. (1995). Predicting young adults' health risk behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 505-517.
- Hamburg, D.A. (1997). Toward a strategy for healthy adolescent development. *American Journal of Psychiatry*, 154, 7-12.
- Jessor, R. (1991). Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. *Journal of Adolescent Health*, 12, 597-605.
- Kandel, D.B., Davies, M. (1996). High school students who use crack and other drugs. *Archives of General Psychiatry*, 53, 71-80.
- Kearney-Cooke, A. (1999). Gender differences and self-esteem. *Journal of Gender Specific Medicine* 2, 46-52.
- Kolbe, Lj., Kann, L., Collins, J.L. (1993). Overview of the youth risk behavior surveillance system. *Public Health Reports*, 108, 2-10.
- Kuzman, M., Pejnović Franelić, I., Pavić Šimetin, I. (2004). *Ponašanje u vezi sa zdravljem u djece školske dobi*. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.
- Lacković-Grgin, K. (2006). *Psihologija adolescencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lindsay, G.B., Rainey, J. (1997). Psychosocial and pharmacologic explanation of nicotine's "gateway drug" function. *Journal of School Health*, 67, 123-126.

- Larson, R., Ham, M. (1993). Stress and "storm and stress" in early adolescence: the relationship of negative events with dysphoric affect. *Developmental psychology*, 29, 130-140.
- Martin, C.S., Arria, A.M., Mezzich, A.C., Bukstein, O. (1993). Patterns of Polydrug Use in Adolescent Alcohol Abusers. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 19, 511-521.
- Mesić, M. (2003). *Koliko zadarskih učenika uzima cigarete, alkohol, "travu" i teže droge, koliko učestalo (i zašto)?* Zadar: Centar za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti.
- Pandina, R.J., Johnson, V. (1990). Serious alcohol and drug problems among adolescents with a family history of alcoholism. *Journal of Studies on Alcohol*, 51, 278-282.
- Poulin, C., Elliot, D. (1997). Alcohol tobacco and cannabis use among Nova Scotia adolescents: implications for prevention and harm reduction. *Canadian Medical Association Journal*, 156, 1387-93.
- Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S., Brajša-Žganec, A. (2002). Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja* 11, 239-263.
- Roth, J., Brooks-Gunn, J. (2000). What do adolescents need for health development? Implications for youth policy. *Social Policy Report*, XIV, 3-19.
- Sakoman, S., Kuzman, M., Raboteg-Šarić, Z. (1999). Čimbenici rizika i obilježja navika pijenja alkohola među srednjoškolcima. *Društvena istraživanja*, 2-3, 373-396.
- Sakoman, S., Kuzman, M., Šakić, V. (1997). Pušačke navike zagrebačkih srednjoškolaca. *Društvena istraživanja*, 4-5, 513-535.
- Stanić, I. (2002). *Maloljetnička delikvencija – općedruštveni problem*. Napredak, 3, 343-355.
- Takšić, V. (1998). *Rezultati istraživanja učestalosti konzumiranja različitih opijata na reprezentativnom uzorku srednjoškolaca u Zadru*. Neobjavljeni rukopis.
- Torabi, M.R., Bailey, W.J., Majd-Jabbari, M. (1993). Cigarette smoking as a predictor of alcohol and other drug use by children and adolescents: evidence of the "gateway drug effect". *Journal of School Health*, 63, 302-306.
- Vicary, J.R., Smith, E., Caldwell, L., Swisher, J. D. (1998). Relationship of Changes in Adolescents' Leisure Activities to Alcohol Use. *American Journal of Health Behavior*, 22, 276-282.
- Vulić-Prtorić A., Macuka I. (2004). *Stresni životni događaji i depresivnost u adolescenciji u odnosu na konzumiranje sredstava ovisnosti*. Stručna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem: "Borba protiv ovisnosti – borba za zdravu obitelj" Pula, 19.-22. rujna 2004.
- Wills, T.A. (1986). Stress and coping in early adolescence: Relationships to substance use in urban school samples. *Health Psychology*, 5, 503-529.
- Wills, T.A. (1990). Stress and coping factors in the epidemiology of substance use. U L.T. Kozlowski i dr. (ur.), *Research advances in alcohol and drug problems* (Vol. 10, 215-250). New York: Plenum.
- Yamaguchi, K., Kandel, D.B. (1984). Patterns of drug use from adolescence to adulthood: IIsequences of progression. *American Journal of Public Health*, 74, 668-672.
- Zrilić, S. (2006). *Integrativni pristup istraživanju apsentizma učenika*. Sveučilište u Zagrebu: doktorska disertacija.

PRONENESS TO ADDICTION BEHAVIOUR AND SCHOOL PROBLEMS IN ADOLESCENTS

Summary

The assessment and determination of substance addiction problems among young people is important for understanding the factors involved in the problem itself, as well as the administration of appropriate therapy.

It is typical for users of addictive substances to have educational problems that are manifested in negative attitudes towards school and teachers, especially in avoiding school and school obligations, that appears as a particularly clear indicator of these problems (Bezinović, 1999). The aim of this study was to investigate the possible differences between male and female adolescents in the frequency of drug use, inclination and recognition of the existence of problems with alcohol and drugs with regard to the class and school they attend. The study was conducted on a sample of 1499 students from different high schools of Zadar County (three-year vocational schools, four-year vocational schools, grammar schools). An anonymous questionnaire was administered, containing questions about gender, age, school and form that student attends. In addition, the following scales were used: *Adolescent School Problems (A-sch)*, *Alcohol/Drug Proneness Scale (PRO)*, *Alcohol/Drug Problem Acknowledgement Scale (ACK)* and *Survey on substance use*. The results show that adolescents usually consume cigarettes and alcohol, followed by marijuana and seldom by other drugs. A statistically significant difference between male and female adolescents was defined in the presence of school problems and the existence of problems with alcohol and drugs. The presence of school problems is more expressed in male adolescents, as are problems with alcohol and drugs. A statistically significant difference was found in the examination of school problems, inclination and existence of problems with alcohol and drugs with respect to the class and school that students attend.

Key words: adolescents, *Adolescent School Problems (A-sch)*, *Alcohol/Drug Proneness Scale (PRO)*, *Alcohol/Drug Problem Acknowledgement Scale (ACK)*, *Survey on substance use*

